

Мухамед А. Мујић: *Положај Цигана у југословенским земљама под османском влашћу**)

Цигани у нашим земљама били су предмет проучавања неких наших научника, као што су Тихомир Ђорђевић, Јосип Матасовић, Душан Поповић, Миленко Филиповић. Мухамед Мујић пришао је овом питању проучавајући архивски материјал, који се налази у Сарајеву и Скопљу. На основу њега, он је у овом свом раду обрадио ова поглавља: Поријекло и сеоба Цигана из Домовине; Насељавање Цигана на Балканско Полуострво; Појава Цигана у југословенским земљама; Правни положај Цигана; Живот и занимање Цигана; Однос према религији; Неколико статистичких података о Циганима. Нови досад непознати подаци пружили су Мујићу могућност да попуни неке празнине из области овог питања и да изведе неке нове научне закључке. Тако, на примјер, он је утврдио да је Цигана било у нашим земљама још у доба цара Душана. Тиме се обара укоријењено мишљење да су Цигани дошли у наше земље заједно с Турцима. Затим, он закључује да су Цигани, иако презрени, уживали у Турском Царству, правну заштиту, слободу занимања, право да се служе својим језиком итд. У раду је објављено и 18 оригиналних турских докумената са преводом. Посебну пажњу привлачи објављена статистика о броју Цигана муслимана у Босанском вилајету из 1870 године. Статистика је утврђена на основу пописа становништва по кадилуцима, а обухвата само мушко становништво. Њом су обухваћена и четири кадилука који данас припадају Црној Гори, и то: Подгорички, Бјелопољски, Пљеваљски и Никшићки. По тој статистици било је Цигана: у Подгоричком кадилуку 44 домаћинства и 99 лица; у Бјелопољском 31 домаћинство и 98 лица; у Пљеваљском 11 домаћинстава и 33 лица; у Никшићком 5 домаћинстава и 13 лица. Подаци су, несумњиво, занимљиви. Али, они се могу допунити даљим истраживањем по нашем и страном архивском и публицистичком материјалу. Неки пут ти подаци понављају општепознате ствари. Такав је случај, на примјер, у напомени о Циганима коју даје француски генерал Дантуар у свом „Мемоару“ о Босни од 14 јуна 1806 године. Пошто је изнио да у Босни има 150.000 хришћана (вјероватно мисли на католике), 250.000 Грка (православаца) и 200.000 Турака (муслимана), генерал додаје да, „осим Турака, Грка и Румуна у Босни има још нешто Јевреја и Цигана. Ови посљедњи се у Франуској називају чергарима. У Босни се сматра да су Цигани поријеклом из Египта. Немају никакве посебне религије, живе међу собом, помало су црне коже. Велики су лопови, врло вје-

*) Сепарат из Прилога за оријенталну филологију и историју југословенских народа под турском владавином, св. III—IV, 1953. — Издање Оријенталног института у Сарајеву.

шти, путују, претскажују судбину итд.“¹⁾ Али има и сасвим нових података. Један на који смо наишли обрађујући једно сасвим друго питање тиче се Црне Горе. Он указује да је у Црној Гори било Цигана и прије наведене статистике. Податак се налази у извјештају који је 4 новембра 1859 године послао из Скадра француски конзул Екар свом Министарству спољних послова у Паризу о раду Међународне комисије за разграничење између Црне Горе и Турске, која је те године радила на терену. Екар наводи да се тих дана комисија развила због неких спорних мјеста код Спужа, међу којима је и Мала Циганска²⁾. За судбину ове циганске мале забринуо се и књаз Данило. Стога он пише Екару са Цетиња 8 јануара 1860 и тражи да се исправи граница и Мала Циганска према Спужу, „un endroit de la plaine où était autrefois des maisons de Zingares“ (мјесто у равници гдје су некада биле циганске куће), одреди Црној Гори, јер је њој припадала и 1856 године.³⁾ Није нам познато да ли овај назив и данас постоји, или је нестао као спомен на нешто неугодно, али и он и други горе наведени подаци говоре јасно да је Цигана било у плодним крајевима данашње Црне Горе, а да их, вјероватно, није било у кршевитим предјелима старе Црне Горе. Када се они ту појављују, докле се крећу и друга питања у вези с њима, све то остаје да ријеше наши етнологзи. С њима се није позабавио ни Мујић у овом свом раду, с обзиром на архивски материјал којим је располагао. Он се углавном задржао на испитивању Цигана у Босни, Херцеговини и Македонији. Ми, међутим, вјерујемо да ће он даљим истраживањима проширити и продубити овај тако добро започети рад и да ће проучити живот и рад Цигана и у осталим југословенским земљама.

Андрија Лаиновић

Годишњак Поморског музеја у Котору III — 1955, Котор 1955, стр. 178

Прије три године (1952) почео је излазити „Годишњак Поморског музеја“ у Котору. Свеска I „Годишњака“, под уредништвом Јована III. Јовановића, технички врло скромна, и поред неколико пригодних и за овакву едицију непотребних прилога, доноси у другим чланцима занимљиве материјале из Државног архива у Котору и мало доступне старије литературе о Боки Ко-

¹⁾ Service historique du Ministère de la guerre, — Paris: „Memoire sur la Bosnie“ par le General Danthouard, aide de camp du prince Eugène Napoleon du 14 juin 1806. (Рукопис Мемоара има 20 страница).

²⁾ Archives du Ministère des Affaires Etrangères à Paris. — Turquie, VI—XII, 1859: Scutari — Monténégro, 84.

³⁾ Ibid. Turquie 1860: Scutari — Monténégro, 10.